

1952 m., Vilniaus valstybinio universiteto Fizikos matematikos fakulteto 1947–1952 m. laida. Sedi iš kaires: A. Jucys, A. Bolotinas, P. Brazdžiūnas, H. Horodnicius, Paulauskas. Kraštinis iš dešinės – H. Jonaitis.

(Atkelta iš 17 p.)

ADOLFO JUCIO EILINĖS ATOSTOGOS PALANGOJE

Adolfo eilinės atostogos Palangoje dažniausiai būdavo nuo rugpjūčio 15 dienos, kai pasibaigdavo Palangos kurortai, kai ten mažai bebūdavo vasarotojų, kai Palangoje stodavo tylą.

Kelias dienas pailsėjęs Palangos pajūryje, savo lengvąją mašiną jis važiuodavo aplankyti giminių, kuriems labai buvo reikalinga materialinė pagalba. Adolfas jiems veždavo pinigų, pripirkęs įvairių pirkinių. Pirmiausiai jis važiuodavo į Kretingos kraštotyros muziejų pas mane – aplankyti muziejaus. Jis žinojo, kad Kretingos kraštotyros muziejus transporto neturi, o Kultūros skyrius muziejui per metus gali mašiną duoti tik kelias dienas. Todėl A. Jucys, važiuodamas pas mane, planuodavo ir galimus mano darbus. Jis įsisdindavo mane ir nuveždavo ten, kur būtina, paimdavo eksponatus iš sutartų vietų, mane reikiamo vietoje palikdavo ir sutartu laiku grįždamas paimdavo, kartu ir įvairius mano surinktus smulkius eksponatus ir parveždavo į Kretingą. Esu buvęs ir pas jo gimines ir jų apylinkėse rinkęs eksponatus. A. Jucys nakvoti važiuodavo į Palangą.

Kretingos kraštotyros muziejus kasmet du kartus – pavasarį, baigus sėją ir rudenį – lankydavo kultūros paminklus: piliakalnius, Alkos kalnus, kapinynus, istorinius, akmenis, architektūros pastatus, žiūrėdavo, kaip jie saugomi, ar nenaikinami. Už kultūros paminklo naikinimą reikėdavo surašyti protokolą ir bausti. A. Jucį domino kultūros paminklai. Kasmet važiuodavome jų aplankyti kartu su Adolfu. Likusius kultūros paminklus lankydavau važinėdamas maršrutiniu autobusu. Neleng-

va būdavo, nes nuo pagrindinio kelio kultūros paminklai dažniausiai būna toli, o reikėdavo eiti pėsčiam ir prie grįžtančio autobuso pareiti.

A. Jucys steigiamam rašytojo Motiejaus Valančiaus memorialiniam muziejui padėjo surasti laukų paminklinį akmenį, surasti kai kurių jam žinomų M. Valančiaus giminių adresus.

PLUNGĖS RAJONO LAIKRAŠTYJE „KIBIRKŠTIS“ IŠSPAUSDINTI ADOLFO JUCIO KRAŠTOTYRINIAI DARBAI

1. A. Jucys, „Šiek tiek apie spektrą“, Kibirkštis, 1973-06-22. Nr. 7.
2. A. Jucys, „Aleksandravo kaimo praeitis“, Kibirkštis, 1973-06-27. Nr. 32.
3. A. Jucys, „Apie Žemaičių kunigaikštijas, Plungės apylinkėse buvusius valsčius“, Kibirkštis, 1973-06-22, Nr. 7.
4. A. Jucys, J. Mickevičius. „Apie Kartenos valdą ir jo žmonių vargus“, Kretingos rajono laikraštis „Švyturys“, 1973-04-10, Nr. 47, . p. 3.
5. Antanas Jonkus (A. Jucys), „Žygiuoju nešinas naštas (eilėraštis)“ [Mašinraštis, 1 p.]

KAI KURIE ADOLFO JUCIO EILĖRAŠČIAI

1. A. Jucys, „Platelių ežeras“, [Mašinraštis, 8 p.], 1965 m.
2. Antanas Jonkus, „Džiugo kalnas (prie Telšių)“, [Mašinraštis, 1 p.], 1965 m. gegužės mėn.

Nuotraukose (iš kairės): Adolfas Jucys su savo mokiniais fizikais teoretikais. Iš dešinės: A. Jucys, J. Vizbaraitė, A. Savukynas, J. Ciplys ir K. Eringis. 1962 m. V. Bružo nuotrauka; Lietuvos Mokslų akademijos sesija. Antroje eilėje per vidurį – P. Brazdžiūnas, dešinėje – A. Jucys, už jų – J. Jurginis. 1972 m.

Teoretikų seminaro dalyviai su B. Wybourne'u ir A. Juciu FMI balkone. 1968 m.; 1973 m. vasara. A. Jucys kartu su kitais P. Dundulienės vadovaujamos etnografinės ekspedicijos dalyviais Žemaitijoje. Pirmoje eilėje ketvirtas iš kairės – Juozas Mickevičius, šeštas – Adolfas Jucys, į kairę nuo jo – Pranė Dundulienė ir Sofija Jucienė. Antroje eilėje pirma iš dešinės leva Dundulytė

3. Antanas Jonkus, „Žilvino gimtinė“, [Mašinarštis, 13 p.], 1965-12-13.

4. Antanas Jonkus, „Plungė“, [Mašinarštis, 2 p.] 1967 m. vasario mėn.

5. A. Jucys, „Pypkorius“ [Mašinarštis], 1965 m. sausio mėn..

6. A. Jucys, „Pamokymai bei pagraudenimai, skirti pajūrio krašto berneliams“, 1965-08-03.

PLUNGIEČIŲ DRAUGIJA

Buvęs Plungės gimnazijos mokytojas (tada pensininkas) Juozas Tarvydas pasiūlė įkurti Plungiečių draugiją, kurią sudarytų veiklieji plungiškiai, baigę Plungės gimnaziją ir vidurinę mokyklą. Tada Plungės I-osios vidurinės mokyklos direktorė E. Adomavičienė įkūrė Plungiečių draugiją, kurios vadovu tapo akademikas, profesorius Adolfas Jucys. Jis buvo pavadintas Plungiečių draugijos prezidentu. Didelį organizacinį darbą Plungiečių draugijoje atlikdavo E. Adomavičienė ir A. Ju-

cys. Skaitlinga ir veikli buvo Plungiečių draugija. Kasmet Plungėje po dvi dienas vykdavo draugijos suvažiavimai. Pirmąją dieną vykdavo paskaitos, buvo tariamasi organizaciniais klausimais. Antrą dieną susirinkusieji važiuodavo aplankyti vieną kurį nors produktyvų kolūkį ar žymią istorinę vietą. Draugijos nariai buvo vadinami žemiečiais. Jie rašė mokslinius istorinius darbus, kurių dalį išspausdindavo rajono laikraštis „Kibirkštis“. A. Jucys suvažiavime perskaitydavo įdomius apžvalginius tekstus apie draugijos darbus ir veiklos uždavinius. Jo vienas kitas pranešimas yra užrašytas į magnetofono juostelę. Kai A. Jucys mirė, buvo išrinktas naujas Plungiečių draugijos prezidentas, tačiau jis negalėjo atstoti A. Jucio, todėl draugijos veikla tapo silpnesnė, nebuvo entuziazmo, kokį galėjome matyti A. Jucio vadovavimo draugijai laikais. Laikui einant Plungiečių draugijos veikla prigeso.

Draugijos suvažiavimuose buvo kalbama žemaičių tarme.

(Nukelta į 20 p.)

Iš kairės: Žemaičių Kalvarijos bazilika ir Telšių vyskupijos kurija. Danutės Mukienės nuotraukos

(Atkelta iš 19 p.)

ADOLFAS JUCYS – ŽEMAIČIŲ KALBOS IR GIMTOSIOS TARMĖS MYLĖTOJAS

A. Jucys buvo plačios erudicijos žmogus, labai domėjosi, gimtąją žemaičių kalba ir savo tarme. Jis visą amžių su žemaičiais kalbėjo žemaičių kalba ir tarme, o rašė ir su aukštaičiais (kitais lietuviais) kalbėjo, universitete paskaitas skaitė literatūrine kalba. Jis vis sakydavo, kad naujadaras „jūs“ neturi išguiti gražaus gyvo senosios kalbos žodžio *tamsta*, *tamstytė*, *tamstelė*, kurie liaudies tebėra vartojami.

A. Juciui netiko netikslingi moksliniai pavadinimai, pvz. Nei nuosavoji, nei savoji, o tik tikrinė funkcija. (*Kalbos kultūra*, 1974 m., p. 30–32).

A. Jucys Kretingos rajono Kultūros skyriui pasiūlė surengti Gimtosios kalbos dieną Kretingoje. Jam prita-

rė. Į šį renginį Adolfas pakvietė žymius žemaičių kalbos ir tarmės žinovus, kalbininkus. Tą progą parašė Kretingos rajono laikraščiu „Švyturys“ straipsnį apie mūsų tarmę („Supraskime ir vartokime savo tarmes“). Deja kažkam iš valdžios žmonių nepatiko gimtosios kalbos diena Kretingoje ir ji neįvyko, o jo parašytas minėtas straipsnis po mirties išspausdintas „Švyturyje“ (1976-12-02. Nr. 142).

A. Jucys rūpinosi sugrąžinti į gyvenimą krašto senuosius (pirminius) vietovardžius. Jis surado Platelių monografijos medžiagoje pirmuosius dokumentus, kuriuose užrašytas Gintališkės vietovardis. Pvz. „Gintiliškė“ ar Gintiliškė, tik ne Gintališkė („Kalbos kultūra“, 1970 m., Nr. 18, p. 51–52).

Pokario metais įkurtas Varduvos kolūkis buvo pavadintas Varduvos upės vardu. Vėliaus ir Žemaičių Kalvarija tuo vardu pradėta vadinti. Na o pirmasis Žemaičių Kalvarijos pavadinimas yra Gargždai. Vytautas Didysis Gargždų dvarą padovanojo Žemaičių vyskupui.

Žemaičių Kalvarijos centras. Danutės Mukienės nuotrauka

Konferencija, skirta akademiko A. Jucio gimimo šimtmečiui Plungėje, Žemaičių dailės muziejuje. 2004 m. rugsėjo 3 d.

A. Jucio kapas Antakalnio kapinėse (Vilniuje). 2004 m. rugsėjo 14 d.

Gargžduose įsteigus Kryžiaus kelius („Kalnus“), miestelį pavadino Žemaičių Kalvarija.

A. Jucys Kretingos vietovardžio kilę išvedė iš daiktavardžių „Kreidinga“ (žem. „Kreda“). Kretinga reiškia „kreidinga“. XIII a. Livonijos ordino kronikoje Kretinga vadinama Cretyn, Kretene [...] (Kreidynė, Kreidinas“). Prie šio žodžio pridėję kuršišką galūnę -inga gauname žodį Kretinga. Senovėje apie Kretingą buvo daug kalnių. Minijos upės pakrantėje, netoli Kartenos, yra Altyčės kalnas, kur XIX a. buvo kasamos kalkės.

MOKSLININKAS

Adolfas Jucys – garsus lietuvių mokslininkas, nuspelnęs Lietuvos TSR mokslo veikėjas, respublikinės premijos laureatas, Lietuvos TSR Mokslų akademijos fizikos-matematikos mokslų daktaras, profesorius. Teorinei fizikai jis paskyrė visą savo gyvenimą, domėjosi ir gimtojo krašto kultūra, kalba. Jis buvo siunčiamas į užsienį skaityti teorinės fizikos paskaitų, dalyvaudavo tarptautiniuose fizikų suvažiavimuose. Paskutinė jo kelionė buvo į Kanadą (1973-12-12).

1974 m. vasario 4 d. Adolfas Jucys staiga mirė. Lietuvos mokslinė visuomenė neteko vieno žymiausių fizikos teoretiko, gerai žinomo teorinės atomų spektroskopijos specialisto, šiuolaikinės teorinės fizikos pradininko Lietuvoje, sukūrusio Lietuvoje fizikų teoretikų mokslo mokyklą.

Amerikos Merilendo universiteto profesorius B. Džadas (B. Judd) rašė, kad staigi profesoriaus Adolfo Jucio mirtis 1974 m. vasario 4 d. yra didžiulis nuostolis mokslo pasauliui, ypač atomo struktūros ir atomo spektroskopijos sričiai. Pastaruoju metu jis buvo visuotinai pripažintas teorinės atomo spektroskopijos lyderis. Tai vienas iš daugelio užsieniečių nekrologų, skirtų Adolfui Juciui.

Profesorius A. Jucys visą gyvenimą paskyrė sudė-

Alsėdžių gyvenvietė ir Alsėdžių bažnyčia. Danutės Mukienės nuotraukos

tingos daugelio daleles sistemas aprašančių metodų kūrimui ir tobulinimui.

A. Jucys 30 metų vadovavo VU Teorinės fizikos katedrai. Nuo 1952 m. iki mirties ėjo atsakingas pareigas LTSR Mokslų Akademijoje: buvo Fizikos ir matematikos instituto direktoriaus, Mokslų akademijos skyriaus akademiko sekretorius, vadovas. Vienas ar su bendraautorais paskelbė 265 mokslines publikacijas, iš jų 4 monografijas, parengė 47 mokslo kandidatus (*Mokslas*

(Nukelta į 22 p.)